

RECENSIÓ DE

VILARRUBIAS, MERCÈ. (2019). *POR UNA LEY DE LENGUAS. CONVIVENCIA EN EL PLURILINGÜISMO*. BARCELONA: EDICIONES DEUSTO.

Albert Branchadell*

Paraules clau: política lingüística; drets lingüístics; llengua oficial; llengua materna; monolingüisme; bilingüisme.

BIBLIOGRAPHICAL REVIEW OF

Vilarrubias, Mercè. (2019). Por una ley de lenguas. Convivencia en el plurilingüismo. Barcelona: Ediciones Deusto.

Keywords: language policy; linguistic rights; official language; mother tongue; monolingualism; bilingualism.

*Albert Branchadell, professor de la Facultat de Traducció i d'Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona. albert.branchadell@uab.cat

Citació recomanada: Branchadell, Albert. (2019). [Recensió de l'obra *Por una ley de lenguas. Convivencia en el plurilingüismo*, de Mercè Vilarrubias]. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 72, 365-367. <http://doi.org/10.2436/rld.i72.2019.3373>

Por una Ley de Lenguas és el segon llibre de Mercè Vilarrubias, catedràtica d'anglès a l'Escola Oficial d'Idiomes de Barcelona-Drassanes. A diferència d'altres propostes de lleis de llengües que han circulat a Espanya en els darrers decennis, Vilarrubias vol que la seva llei abordi simultàniament dos aspectes que fins ara s'han tractat per separat: la regulació del plurilingüisme a les institucions de l'Estat, d'una banda, i la protecció del castellà a les comunitats autònomes espanyoles on impera un règim de doble oficialitat, de l'altra. En el primer cas, Vilarrubias proposa acostar Espanya a les pràctiques lingüístiques d'altres democràcies plurilingües com la canadensa, i en el segon, introduir mesures garantistes en pro del castellà que reverteixin el que ella percep com una deriva cap al monolingüisme en llengua pròpia de les comunitats autònomes oficialment bilingües.

El llibre de Vilarrubias s'estructura en tres parts. A la primera part, l'autora pretén fer un balanç de com s'ha abordat la qüestió lingüística a Espanya en els darrers 40 anys. Vilarrubias comença amb una vindicació de l'article 3 de la Constitució i segueix amb una crítica de les normatives "pro-monolingüisme" desenvolupades per les comunitats autònomes davant la desídia dels partits polítics "nacionals", que no han sabut o no han volgut evitar la imposició del que ella anomena "hegemonia lingüística nacionalista".

A la segona part, Vilarrubias pretén bastir les bases de la seva proposta de llei de llengües. Després d'analitzar les aïllades iniciatives estatals en pro de les llengües diferents del castellà, que segons ella no formen part de cap tractament integral de la diversitat lingüística, Vilarrubias identifica les dues qüestions que al seu parer s'han d'abordar per mitjà de la llei: la visibilització i el foment del plurilingüisme des de les institucions de l'Estat i la garantia de l'exercici dels drets lingüístics de tots els ciutadans, amb el focus posat en els "castellanoparlants" que resideixen a les comunitats autònomes bilingües.

A la tercera part, finalment, Vilarrubias reitera que la llei ha de perseguir el doble objectiu de construir el plurilingüisme estatal, tot definint el català, el gallec i el basc com a "llengües d'Estat", i de garantir l'exercici dels drets lingüístics individuals, tot entronitzant la llibertat d'elecció de llengua a les comunitats autònomes bilingües. Més que un articulat pròpiament dit, Vilarrubias mostra "uns apunts" per a una futura llei. Aquí és on l'autora concreta alguns drets lingüístics que hauria de regular aquesta llei, com per exemple el dret dels ciutadans a rebre tota o part de l'educació en llengua materna, quan aquesta llengua sigui oficial de la comunitat autònoma, i també algunes de les obligacions que en virtut de la llei adquiriria tant les institucions (entre les quals l'ús de les quatre llengües d'estat al Senat i al Congrés) com les administracions autonòmiques.

Resulta complicat fer una valoració acadèmica d'un llibre no acadèmic escrit per una autora no acadèmica sense un propòsit acadèmic. Des d'una perspectiva política general, la proposta de Vilarrubias és indubtablement valuosa i té el mèrit de defensar un plurilingüisme estatal que va força més enllà del que un partit com el PSOE ha defensat en el passat. En la seva lògica, també fa una defensa molt coherent de la igualtat dels drets lingüístics individuals a les comunitats autònomes amb dues llengües oficials. Des del punt de vista tècnic, en canvi, el llibre de Vilarrubias presenta dos dèficits molt importants.

El primer problema és la parcialitat de l'autora, que traspuja en la seva anàlisi dels fets i en el llenguatge mateix que fa servir per a descriure'ls. A la primera pàgina del capítol I Vilarrubias ja fa una declaració que s'acosta més al *parti pris* que no pas a una hipòtesi que cal validar o refutar mitjançant una anàlisi rigorosa. Diu l'autora que "la legítima recuperación, revitalización y avance de las lenguas distintas del español se ha realizado con unas políticas lingüísticas orientadas hacia un estricto monolingüismo y un intento constante de erosión del bilingüismo de las Comunidades". La idea d'aquest "estricte monolingüisme" travessa tota l'obra i dona lloc a afirmacions que, per la seva exageració, no resisteixen una anàlisi seriosa. Vilarrubias creu que "el hecho objetivo con el que nos encontramos" és un escenari "con amplios grupos de ciudadanos en las Comunidades bilingües carentes del *mínimo* derecho lingüístico" (p. 95). Sens dubte, es pot discrepar de la regulació dels drets lingüístics a Catalunya, però assegurar que els castellanoparlants d'aquesta comunitat autònoma viuen en una "ausencia total de derechos lingüísticos" no fa altra cosa que restar credibilitat al llibre. Aquestes exageracions venen acompanyades de la utilització d'un llenguatge bastant carregat per referir-se als actors de les polítiques lingüístiques de les comunitats autònomes.

El segon problema del llibre és sens dubte més gros. No ens referim a l'absència d'un estat de la qüestió ben elaborat (amb referències a les propostes de llei de llengües que s'han presentat anteriorment i una

revisió bibliogràfica com cal, que inclogui coses com la tesi *Drets lingüístics i ordenament constitucional*, de Vicenta Tasa, per posar un sol exemple). Vilarrubias hauria pogut incloure tot això al llibre i va decidir no fer-ho. No passa res: en una obra no acadèmica se'n pot prescindir. El que no pot fer ni tan sols una obra no acadèmica és fer afirmacions que no es corresponen amb la realitat. I ara no ens referim a petits detalls, com dir que l'aranès és oficial “sólo en su zona geográfica”, mantenir que Luxemburg “tiene tres lenguas oficiales”, afirmar que la Carta europea de llengües regionals o minoritàries l'han ratificat 11 estats o sostenir que el romanx és una llengua nacional de Suïssa “desde antes de formarse la confederación suiza moderna en 1848”. Ens referim més aviat a una qüestió crucial per a l'argumentació de l'autora, que toca de ple el seu discurs sobre els drets lingüístics individuals.

Vilarrubias és una ferma defensora de l'educació en llengua materna. Per defensar aquest suposat dret, l'autora busca l'empara de la “legislación europea e internacional sobre el derecho a la educación en lengua materna, uno de los derechos lingüísticos esenciales”. A la nota 27 de la pàgina 102 Vilarrubias sosté que “el derecho a la educación en lengua materna fue articulado internacionalmente como derecho de la infancia y la adolescencia hace más de medio siglo”. L'únic document que esmenta és la monografia *Empleo de las lenguas vernáculas en la enseñanza* (1954), que no té caràcter normatiu i per tant no “articula” ni aquest ni cap altre dret. Després Vilarrubias afegeix que “también especifica este derecho la Convención sobre los Derechos del Niño” (de 1989). Això és directament fals: la Convenció ni tan sols conté el terme “llengua materna”. I no hi ha cap més “articulació” internacional d'aquest dret. Pel que fa a la presumpta legislació europea, a la pàgina 102 Vilarrubias afirma que l'instrument legislatiu més important és la Carta europea i diu literalment això de la Carta: “lógicamente, dedica amplio espacio a tratar la educación en lengua materna, especificando este derecho de los hablantes de lenguas minoritarias, los cuales, al igual que los hablantes de las lenguas mayoritarias europeas, deben poder ejercer este derecho sin cortapisas”. Aquí sembla evident que l'autora potser no ha llegit prou bé la Carta i que en qualsevol cas no s'ha fixat en el seu *explanatory report*: ni el terme “llengua materna” apareix a la Carta ni la Carta reconeix drets lingüístics com a tals. El *report* no pot ser més taxatiu: “La carta no establece ningún derecho individual o colectivo para los hablantes de las lenguas regionales o minoritarias”. (A favor de Vilarrubias sí que s'ha de dir que el Comitè d'Experts que supervisa l'aplicació de la Carta no ha acabat de validar el model lingüísticoescolar vigent a Catalunya. Arran del tercer informe periòdic, el Comitè va interpretar que “l'ensenyament en català s'ofereix i està disponible i els pares són lliures de decidir si volen que els seus fills aprofitin aquesta oferta o en canvi volen que els seus fills siguin educats només en castellà: per tant, l'ensenyament només en català no s'ofereix de manera obligatòria per a tots els alumnes, sinó que el castellà també pot ser usat com a llengua vehicular”.)

En resum: *Por una ley de lenguas* és una obra interessant —i possiblement valenta— que està cridada a contribuir al debat polític sobre la gestió de la diversitat lingüística espanyola tant al nivell estatal com autonòmic. Com a obra diguem-ne científica cal deixar constància que totes les bones intencions de l'autora queden irremeiablement llastades per la seva parcialitat i, sobretot, pel seu poc control de les fonts bibliogràfiques i doctrinals, que pot ser producte tant de la mateixa parcialitat com d'un desconeixement genuí.